

YÜKSEKÖĞRETİMDE YENİDEN YAPILANDIRMA ve ÜNİVERSİTELERİN “GÜLEN YÜZÜ” SÜREKLİ EĞİTİM MERKEZLERİ

Miris Meryem Kurtulmuş*

Giriş

Son yıllarda bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik alanı tamamen kapitalist üretim ilişkileri içine çekilmektedir. Türkiye’de bu çerçevede eğitimin yeniden yapılandırılması süreci hız kazanmıştır. Eğitim ve sermaye arasındaki işbirliğine ve özellikle istihdam politikalarının gereği olarak eğitimin yeniden yapılandırılmasına dair vurgular artmıştır. Şunu belirtmek gerekir ki eğitim hiçbir zaman sermayeden ya da kapitalist sistemden tamamen bağımsız olmamıştır. Eğitimin geniş toplum kesimlerinde yaygınlaştırılması da aslında o dönemin koşullarında sermayenin ihtiyaçları doğrultusunda gerçekleşmiştir (Apple, 2006; Rikowski, 2011). Okullar, sistemin kendini yeniden üretebilmesi için işgücünün seçilip sertifikalandırılmasına katkıda bulunur. Bununla beraber egemen kültür ve bilginin biçim ve içeriğini alıp koruyarak ve iletilmesi gereken meşru bilgi olarak tanımlayarak imtiyazların kültürel yollardan devamını da sağlar (Apple, 2006: 85). Ancak Özsoy’un (2012: 47) da belirttiği gibi okul ve üniversite basit bir ideolojik aygıt, kaybedilmiş bir mevzi, egemenlerin kar aracı değildir aksine okul ve üniversite “tahakküm”ün olduğu kadar “özgürleşme”nin de alanıdır. Okul ve üniversite, bileşenlerinin (öğretmen, öğrenci, veli vb.) güçlendirilmesini ve kendi kendilerini dönüştürmelerini mümkün kılan bir çelişki, çatışma ve direniş alanıdır (Özsoy, 2012: 47). Sotiris (2012) de benzer şekilde eğitim ve bilginin metalaştığı günümüzde üniversitelerin aynı zamanda sosyal, politik ve ideolojik yeniden üretimdeki rolünü göz önüne alarak aynı zamanda mücadele alanı olduğuna dikkat çekmektedir. Dolayısıyla eğitim ya da özel olarak yükseköğretim sistemi aynı zamanda eleştirel düşüncenin de var olabileceği alanlardır (Callinicos, 2006). Son dönemin ayırt edici özelliği ise eğitimde ve özel olarak

---

* Marmara Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü.

yükseköğretimde, eleştirel düşüncenin var olabilme imkânlarının tamamen ortadan kaldırılmak istenmesidir. Eğitimin içeriğinin sadecepiyasanın talep ve beklentilerine göre belirlenmesi istenmekte eğitim alanı, metalaşan bilginin, hükümetler, şirketler ve sermaye için “faydalı bilginin” üretimi, değişimi ve tüketimi için bir pazar haline getirilmeye çalışılmaktadır (Akyol vd. 2008: 8). Bu değişim, eğitimin ilk adımı olan ilköğretimden, üniversite ve sonrasına kadar tüm “yaşam süresini” kapsamaktadır.

Eğitim ve yükseköğretimdeki bu dönüşüm yeni değildir, 1970’lerle birlikte krizden çıkışta yeniden yapılanma sürecinin bir parçasıdır. 1970’li yıllardan itibaren kârların düşme eğilimi nedeni ile kapitalizm uzun bir kriz sürecine girmiştir (Savran, 2008; Clarke, 2001). Üretim parçalanmasını mümkün kılan teknolojik gelişim, özellikle 1980 sonrası krizden çıkış için yeniden yapılanma sürecinde neoliberal politikaların uygulanması, sermayenin merkezileşmesi ve yoğunlaşması ile mega kapital/finans kapital haline gelmesi ile birlikte çok uluslu şirketler üretimi parçalayıp üretimin belli kısımlarını başka ülke ve bölgelere kaydırmaya başlamıştır. Kapitalist dünya ekonomisinin uluslararasılaşması ile birlikte kapitalist üretim ilişkileri dünya ölçeğinde egemen üretim biçimi haline gelmiştir. Bu süreç 90’ların başında Sovyetler Birliği’nin dağılması ve “doğu bloku”nun çökmesiyle ivme kazanmıştır (Savran, 2008; Dicken, 2007).

Kapitalist dünya ekonomisinin uluslararasılaşması ve rekabetin yoğunlaşması ile birlikte “verimlilik” ve “etkinlik” ile vurguları ile birlikte nitelikli insan sermayesine ihtiyaç ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda eğitimin işlevinin nitelikli emek-gücü üretmek olduğu belirtilerek “bilgi ekonomisi” kavramı çatısı altında bireyleri sürekli olarak kendini geliştirmeye ve yeteneklerini artırmaya yönlendiren yaşam boyu eğitim anlayışı egemen hale gelmeye başlamıştır.

Yüksek işsizlik rakamlarının sebebinin, işgücü piyasalarının katılığı ve işgücünün bilgi ve becerilerinin yetersiz olması ve vasıfsızlaşma olduğu öne sürülmüştür. Bu bağlamda sermayenin talebi istihdam rejiminin esnekleştirilmesinin yanı sıra işgücü piyasasının talep ettiği nitelik ve nicelikte işgücünü yetiştirecek eğitim sisteminin yeniden yapılandırılması olmuştur. Böylece yaşam boyu eğitim, istihdamın garantisi olarak vurgulanarak tüm sorumluluk emek gücünün kendisine yüklenmektedir (Biçer ve Kurtulmuş Kıroğlu, 2011).

Yükseköğretim alanı da bu doğrultuda yeniden yapılandırılmaktadır. Üniversiteler bir yandan araştırmaları ile sermayeye teknolojik alt yapı sağlayan, öte yandan da “bilgi ekonomisi”nin ihtiyaçlarına cevap veren verimli, nitelikli, esnek işgücü üreten kurumlar olarak biçimlenmektedir. Endüstride çalışacak eğitimli personel ve bilime dayanan endüstri araştırmaları üretmenin maliyeti ve riski böy-

lece üniversiteler vasıtasıyla kamuya yıkılmaktadır (Apple, 2006: 93). Üretim koşullarının dönüşmesiyle tüm dünyadaki üniversitelerde, piyasalarla uyumlu akademik birimlere ağırlık verilmekte ve üniversitelerin temel araştırmalardan uygulamalı araştırmaya yönelmesi sağlanmaktadır. Hükümetler önlerine ekonomik gelişme plan ve programları ile yükseköğretimi bütünleştirmek gibi amaçlar koymuştur ve bu yönde uygulamalar gerçekleştirilmektedir (Gümüş ve Kurul, 2011). Yaşam boyu öğrenme artan rekabet karşısında çalışanların sürece uyumunu sağlayacak, değişimlere karşı kendini sürekli donatacak eğitim anlayışı olarak öne sürülmektedir. Üniversiteler de bu hizmetin sağlayıcısı olarak tasarlanmakta, sadece verdiği diplomalarla değil, üretim sürecinin ihtiyaçlarına göre her yaş ve meslek grubu için geliştirdiği sertifikalar ile de tanımlanmaktadır. Üniversiteler yaşam boyu eğitimde daha güçlü rol almaları yönünde teşvik edilmektedir.

Eğitim sürecinde bilinçlenme, hümanizma, yaratıcılık, eleştiri dışarıda bırakılırken toplumsallıktan uzaklaştırılmaktadır. Devlet üniversiteleri yavaş yavaş yükseköğretim işletmelerine dönüştürülmekte; öğrenciler piyasada sunulan eğitimin satın alıcılarına; akademisyenler ise akademik özgürlükleri kaldırılıp parça başı iş yapan bilim işçilerine dönüştürülmektedir.

Dünyanın pek çok ülkesinde benzer bir dönüşüm yaşanmaktadır. Türkiye’de de bu süreç özellikle AB’ye uyum çerçevesinde Bologna Süreci ile birlikte hızla uygulamaya geçirilmektedir. Bologna söylemi de büyük ölçüde “bilgi toplumu”, “istihdam edilebilirlik”, “hareketlilik”, “yaşam boyu öğrenme” kavramlarıyla doludur. Türkiye’de Bologna süreci YÖK aracılığıyla üniversitelere dayatılmaktadır. Devlet üniversitelerinde mütevelli heyetlerinin oluşumu, şirket üniversiteleri açılması, rekabet ve gelir yaratma odaklı üniversite yapısı bu program çerçevesinde planlanmaktadır. Dolayısıyla Bologna süreci, eğitim ve bilginin metalaştırılması ve yükseköğretimin tamamen piyasa koşullarına bağlanma sürecidir. Türkiye’de şimdiye kadar eğitimin metalaşmasına yönelik atılan adımlar ve Bologna Sürecine dair düzenlemelerin yanında, çıkarılmak istenen yeni Yükseköğretim yasası ile bu süreçte önemli bir aşama tamamlanmak istenmektedir.

Bu süreçte DB, GATS, OECD ve AB ile ulusal düzeyde ise sermayeyi temsil eden kesimler (TÜSİAD, TİSK, MÜSİAD) ve devlet, eğitim ve istihdama ilişkin politikaların temel eksenini konusunda uzlaşmaktadır (Uzunyayla ve Ercan, 2008: 125).¹ Bu çerçevede Türkiye’de eğitim sistemi yeniden yapılandırılırken öncelikli

---

1 Bu gelişmeler Toplumsal ilişkilerde yaşanan değişim, hem ulusal “aktörlerin” istekleri ve birikim açısından karşı karşıya kaldığı zorunluluklar hem de uluslararası “aktörlerin” ve kuruluşların talepleri ile etkileşim halinde gerçekleşmektedir (Uzunyayla ve Ercan, 2008: 125). An-

adım mesleki eğitim oluşturmuştur. MEGEP (Mesleki Eğitim ve Öğretim Güçlendirme Projesi) ile Milli Eğitim mesleki eğitimin iş dünyasının ihtiyaçlarına göre güçlendirilmesini hedeflenmiştir.² İlköğretim sistemi de 4+4+4 yasası ile bu doğrultuda yeniden yapılandırılmış sıra yükseköğretime gelmiştir.

Bu çalışmada öncelikle Türkiye’de yükseköğretim sisteminin yeniden yapılandırılma süreci, yeni yükseköğretim yasa taslağı bağlamında açıklanmaya çalışılacaktır. Daha sonra, bu süreçte hem üniversitelerin kendi gelir kaynaklarını yaratması, hem de sermayenin ihtiyacı olan sürekli kendini yenileyen emek gücünün yaratılmasında önemli bir araç olan yaşam boyu eğitim ve bunun üniversitelerde verildiği birimler olan sürekli eğitim merkezleri üzerinde durulacaktır.

Yükseköğretimde Yeniden Yapılandırma

YÖK, 12 Eylül 1980 askeri darbesi sonrasında 4 Kasım 1981’de çıkarılan üniversiteyi “uslandırmaya” dönük 2547 sayılı yasayla kurulmuştur. 2547 Sayılı Yükseköğretim Yasası çıkarıldığı 1981’den günümüze değişen şartlara göre bir dizi değişikliklere konu olmuştur. Değişiklikler yükseköğretimin artan ölçüde kapitalist toplumsal ilişkilere çekilmesi yönünde olmuştur. TÜSİAD, EUA (Avrupa Yükseköğretim Birliği) ve Kemal Gürüz’le başlayan süreçte YÖK, 1990’lı yıllardan bu yana yükseköğretim “reform” çalışmaları sürdürmektedir. 5018 sayılı yasa, mesleki yeterlilik çerçevesi, YÖDEK vb. pek çok yeni mevzuat ve düzenleme ile kapitalizmin ulaştığı aşamaya bağlı olarak değişen koşullarla bütünleşen, temel mekanizma olarak müteşebbis-mütevelli heyetleri ve dışsal denetimi öngören bir yapı oluşturulmaya çalışılmaktadır. Türkiye’nin dünya ölçeğinde artan rekabete uyum zorunluluğu, hem çıkarılma hazırlıkları süren yeni yükseköğretim yasası hem de Anayasa’da yükseköğretime ilişkin maddelerde yapılacak değişikliklerin önemli bir gerekçesi olarak sunulmaktadır. Yükseköğretimde gerçekleştirilmesi istenen bu değişiklikler, yükseköğretimin tamamen kapitalizmin pragmatik mantığı üzerinden biçimlendirilmesi, eğitim hizmetinin üretilme (çalışma koşulları) ve hizmetten yararlananlara sunulma koşullarının tamamen kapitalist işleyiş içine çekilmesi ve eğitimin metalaşması sürecinde önemli bir aşamadır. Yükseköğretim kurumları kar-zarar analizleri zorunlulukları ile hareket eden kapitalist işletme, öğ-

---

cak elbette bu eşitler arası bir ilişki ve dolayısıyla etkileşim değildir.

2 Türkiye’de eğitim sanayi ilişkisinin ilk ayağını oluşturan cıvıklık eğitimi ve meslek liseleri tüm sermaye grupları ama özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler tarafından desteklenmektedir. Bu çerçevede Koç Holding “Meslek lisesi memleket meselesi” başlıklı bir kampanya başlatmıştır.

renciler müşteri-girişimci, eğitim ürün olarak tanımlandığı düzenlemeler yapılmaktadır. Tüm bu değişimler genel olarak eğitimin içeriğinin dönüşmesine, bilimsel özgürlüğün, kurumsal özerkliğin ve demokratik işleyişin tamamen ortadan kalkmasına, YÖK'ün ise üniversite bileşenlerini denetleme ve baskılama aracı olarak dönüşerek varlığını sürdürmesine neden olacaktır. Bu sürecin meşrulaştırılmasında ise bütün demokratik ve özgürlükçü söylem ve kavramlar farklı anlamlar yüklenerek kirletilmekte ve kullanılmaktadır (Eğitim Sen, 2012).

Yeni Yükseköğretim Yasası Tartışmaları ve Yasa Tasarısının Getirdikleri

Türkiye'de yükseköğretimde yeniden yapılanma tartışmaları yukarıda belirtildiği gibi yeni değildir ancak YÖK'ün 14 Eylül 2012'de "Yeni bir yükseköğretim yasasına doğru" başlıklı metni yayınlamasıyla birlikte yükseköğretimde yapılacak değişiklikler yoğun olarak tartışılmaya başlanmıştır. Bu süreçte öncelikle üniversitelerin bazılarında hiçbir görüş sorulmazken bazılarında ise taslak gönderilip 3-5 gün içerisinde görüş bildirmeleri istenmiştir. Ancak gelen yoğun eleştiriler neticesinde YÖK bir demokrasi oyununa girilerek çeşitli paneller, toplantılar, üniversite ziyaretleri ile akademide bu sürecin tartışıldığını göstermek istemiştir. Hatta web sitesinde böyle bir sayfa açarak her kesimin görüşünün alındığını vurgulamaktadır. Ancak "demokrasi oyunu" nun kurallarına bile uyulmayarak sözde bütün bu görüşler alındıktan sonra, 5 Kasım 2012'de açıklanan Yükseköğretim Kanunu Taslağı ve 12 Ocak 2013'de Milli Eğitim Bakanlığı'na Genel Gereke ve Yükseköğretim ile ilgili Anayasa Değişikliği Önerisi de eklenerek gönderilen "yeni yükseköğretim yasa taslağı önerisi"nde bu görüşlerin hiçbirinin dikkate alınmadığı açıkça görülmektedir.³

Taslakta, YÖK'ün 3 Şubat 2011'deki "Yükseköğretilimi Yeniden Yapılandırma Çalışmaları"na referans verilerek yeniden yapılandırmanın beş temel prensibe; "çeşitlilik", "kurumsal özerklik ve hesap verebilirlik", "performans değerlendirme si ve rekabet", "mali esneklik ve çok kaynaklı gelir yapısı" ile "kalite güvencesi" dayandığı belirtilmektedir. Dolayısıyla ana çatı olarak taslak daha önce YÖK ve TÜSİAD tarafından çıkarılan raporların bir devamı niteliğindedir ve son birkaç senedir yoğunlaşan yükseköğretimde yeniden yapılandırma çalışmalarına yasal dayanak oluşturacaktır. Bu taslağın yasalaşması halinde, üniversitelerin eleştirel düşünce ve özgür bilimsel çalışmalardan tamamen "temizlenerek", sermayenin ihti-

3 Belki de hiçbirini dememek gerek çünkü web sayfasındaki görüşler ve yapılan değişiklikler karşılaştırıldığında farklı sermaye kesimlerinin görüşleri doğrultusunda birtakım değişiklikleri de görmek mümkündür. Bu konuya Fuat Ercaan dikkatimi çekmiştir.

yaçları doğrultusunda insan yetiştiren ve sadece kar elde etme amacına yönelik araştırmaların yapıldığı şirketlere dönüştürülmesi sürecinde önemli bir aşama tamamlanmış olacaktır. Yasa taslağında açıkça sadece “girdi kontrolü” değil “süreç ve çıktı kontrolü” de yapması gerektiği belirtilen 12 Eylül darbesinin ürünü YÖK, daha da güçlendirilerek bu süreçte önemli bir rol oynayacaktır. Diğer taraftan sermaye ise müteveli heyetleri/üniversite konseyi aracılığıyla doğrudan üniversitelerin yönetimlerinde yer alacaktır.

Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki bu yasanın çıkmasıyla birlikte üniversitelerin tamamen kapitalizm ve iktidar tarafından belirlenen ve bunun da ötesinde kapitalizmi ve iktidarı yeniden üreten ana yapılar haline getirilme sürecinde (Eğitim Sen, 2012) önemli bir adım atılmış olacaktır. Uygulamada uzun süredir yapılmaya çalışılan üniversiteleri ticari bir işletmeye dönüştürme çabası yasal dayanağa kavuşturulacaktır. Bu akademik çalışmaların tamamen piyasaya yönelik yapılması, öğrencilerin müşterileştirilmesi ve üniversite çalışanlarının, akademisyenlerin ve idari personelin esnek istidam biçimlerinde çalıştırılarak sömürülmesinin “yasal” hale gelmesi demektir. 2003 iş yasası örneğinde olduğu gibi zaten var olan “güvencesizlik” yükseköğretim yasası ile yasal düzenlemeye kavuşmuş olacaktır.

i) Farklılaştırma/Farklı alanlarda uzmanlaşma

YÖK’ün yeniden yapılandırma çalışmalarının temel kavramlarından biri olan “çeşitlilik” ile bazı kurumların temel veya uygulamalı araştırmalarda yoğunlaştığı, bazılarının ise eğitim ağırlıklı veya “topluma hizmet”e odaklı olabildiği, karar alma mekanizmaları, yönetim sistemi ve eğitim şekli gibi konularda farklılaşmaya imkan tanıyan, devlet, vakıf, özel veya uluslararası üniversite modellerine işaret edilmektedir. Üniversitelerin eğitim, araştırma ve toplumsal hizmet üniversiteleri olarak farklı alanlarda uzmanlaşmaları ile bazı üniversiteler meslek yüksekokullarına, bazıları araştırma şirketlerine, bazıları ise “toplumsal hizmet” adı altında sermayenin ihtiyaçları doğrultusunda hizmet veren okullara dönüşecektir. Üniversitelerde elbette meslek eğitimi verilir ancak üniversite eğitimi sadece meslek eğitimiyle sınırlı değildir. Üniversiteler aynı zamanda bilim insanlarının kendi ilgi ve merakları yönünde bilimsel çalışmalar yaptıkları mekânlardır. Üniversitelerin bu şekilde parçalanması özellikle eğitimle araştırmanın birbirinden ayrılması üniversitenin üniversite olmaktan çıkması anlamına gelmektedir.⁴ Üstelik bir de araş-

4 Üniversiteler fakültelerden, enstitü, okul ve araştırma birimlerinden oluşmuş özerkliği ve kamu tüzel kişiliği olan bilim, araştırma ve öğretim birlikleridir. Sadece yüksekokul veya ensti-

tırma faaliyetlerinin tamamen sermayenin ihtiyaçları doğrultusunda ticari değeri yüksek konulara yönlendirilmesi ile "Araştırma Üniversiteleri'nin şirketlerin Ar-Ge departmanları gibi çalışması öngörülmektedir. Bu sermayenin ihtiyacı olan Ar-Ge faaliyetlerinin maliyetinin toplumsallaştırılması, devlet üniversitelerinin kaynaklarının ve bilim insanlarının emek güçlerinin sermayenin hizmetine sunulması demektir. Zaten Taslak'ta "toplumsal hizmet"ten de kasıt budur. Yoksa bilim insanlarının insan, toplum, doğa yararına özgür bilimsel çalışmalar yapması ve bu çalışmalarını öğrencileriyle, toplumla paylaşması değildir.

Diğer taraftan Devlet ve vakıf üniversitelerinin yanında özel/şirket üniversitelerinin kurulacak, yabancı üniversitelerin kurulmasının önü açılacaktır. Özel üniversitelerin kurulması ile vakıf üniversiteleri özel üniversitelere dönüşecektir. Bilgi üniversitesinde yaşananlar bu süreçte olacaklara iyi bir örnektir.⁵ Özel üniversitelerin kurulması yanında yabancı üniversitelerin de kurulması yükseköğretimin yerli sermaye yanında yabancı sermayeye de açılması demektir. Sağlık gibi eğitim de sermaye için "karlı" bir alandır ve yerli sermayenin olduğu kadar yabancı sermayenin de iştahını kabartmaktadır. Sonuç olarak bir taraftan devlet üniversiteleri şirketleştirilirken diğer taraftan yerli ve yabancı sermayenin "anonim şirket üniversiteleri" kurması ile yükseköğretim alanı metalaştırılmaktadır (Arslan ve Odman 2011).

Bir başka çeşitlilik mekanizması olarak bazı üniversitelerde zaten başlamış olan uzaktan eğitimin, örgün eğitimin yanında yaygınlaştırılacağı belirtilmektedir. Dolayısıyla üniversiteler için bir başka gelir kapısı daha açılmaktadır.⁶

ii) Üniversitelerin Yönetilmesi ve Denetlenmesi: YÖK kaldırılıyor mu?

Taslak'ta büyük (kurumsallaşmış) devlet üniversitelerinin "üniversite konseyi" olarak adlandırılan mütevelli heyetleri tarafından yönetilmesi öngörülmektedir. Mütevelli heyetlerinde, üniversitenin bulunduğu ildeki en çok vergi verenler ve mezunlardan en çok bağış yapanlarda yer alacaktır. Mütevelli heyetlerinin görevi

---

tüden oluşan; temel fen ve sosyal bilimleri olmayan üniversiteler evrensel anlamda üniversite sayılamaz. Her üniversitenin genel özerkliği ve tüzel kişiliği içinde o üniversiteyi oluşturan fakülteler de bilimsel özgürlüğe, yönetim özerkliğine ve tüzel kişiliğine sahip olmalıdır (Eğitim Sen, 2012).

5 Bilgi Üniversitesi'nin 2006 senesinden itibaren dünyanın en büyük uluslararası kar amaçlı üniversite şirketlerinden biri olan Laureate Education Inc.'e satılması ve Sendikalaşma sürecinde yaşananlar bkz. Arslan ve Odman (2011).

6 İstanbul Üniversitesi Uzaktan Eğitim Fakültesi kurulmuştur <http://auzef.istanbul.edu.tr/ana-sayfa.aspx>. Son erişim tarihi, 15.03.2013.

açıkça taslakta öngörüldüğü gibi rektörü, dekanları seçmek, ders programlarını belirlemek, performans programını, yatırım programını kararlaştırmak, öğretim elemanları ve çalışanların ücretlerinin belirlemek, öğrencilerin öğrenim ücretlerinin belirlenmesi vs. Bu sermayenin dolaylı yollara gerek kalmadan üniversiteleri yönetmesi ve denetlemesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla mütevelli heyetiyle yönetilen bir üniversitede özgür akademik çalışma yapmak imkânsız hale gelecek, piyasaya yönelik olmayan, insan toplum doğa yararına bilimsel çalışma yapmak mümkün olmayacaktır. Mütevelli heyeti oluşturulamayacak üniversitelerin ve özellikle “kurumsallaşmakta” olarak adlandırılan yeni kurulan üniversitelerin ise doğrudan YÖK tarafından yönetilmesi, rektörlerin seçim dahi yapılmadan YÖK tarafından atanması öngörülmektedir.

Sermayenin hem Ar-Ge hem de emek gücü ihtiyacının karşılanması bizzat, sermaye temsilcilerinin üniversite yönetimlerinde yer almasıyla garanti altına alınmak istenmektedir. Belli başlı üniversitelerin mütevelli heyetleri/üniversite konseyleri tarafından yönetilmesi ile üniversitelerde araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin ve eğitimin sermaye ihtiyaçlarına yönelik yapılması sağlanmaya çalışılırken, mütevelli heyetleri oluşturulamayacak üniversitelerde YÖK’ün bunu doğrudan yapmasını sağlayacak bir yapı oluşturulmaktadır.

Üniversite bileşenlerine, söz ve karar süreçlerinde biçilen rol ise seyirci olmaktadır. Her ne kadar kurullarda üniversite bileşenlerinin yer alacağı ifadelerine yer verilse de öğretim elemanları, idari personel ve öğrencilerin bu süreçte sadece uygulayıcı ya da uygulamanın muhatabı olacakları görülmektedir; çünkü ilkel, kararlar zaten YÖK ya da mütevelli heyetleri/üniversite konseyi tarafından belirlenmektedir. Bologna Süreci ile uyumlu bir biçimde yeni taslak da “piyasa ihtiyaçlarına” yanıt vermeyi temel amaç kabul ederek müteşebbis/girişimci yüksek öğretimi, mütevelli heyetlerini, performans ve akreditasyon sistemini şart koşarak akademik topluluğu neredeyse tümünden yok saymaktadır (Eğitim Sen 2012).

Üniversitelerin yerel, ulusal ve uluslararası kalite kuruluşları tarafından akreditasyonu ve denetlenmesi öngörülmektedir. YÖK’ün ise bu denetim sürecine sadece “girdi kontrolü” değil “süreç ve çıktı kontrolü” de yaparak bizzat katılacaktır. YÖK 12 Eylül’ün bir kurumu olarak üniversiteleri disiplin altına almak amacıyla kurulmuş ve bu işlevini de bugüne kadar gayet başarılı bir şekilde yerine getirmiştir. Süreç içerisinde YÖK kanununda pek çok değişiklik yapılmıştır. Dolayısıyla bugün üniversitelerin bilimsel özerk bir yapıya sahip oldukları söylenemez. Ancak yeni yasa taslağında, YÖK’ün üniversiteleri denetleme ve baskı aracı olma işlevi devam etmekle birlikte bu işlevi eskisine göre çok daha otoriter bir şekilde uygulamasına imkân verecek düzenlemeler yer almaktadır. Hatta eskisine göre bu

işlevi, üniversitenin bütün hücrelerine yayılarak yerine getirmesi öngörülmektedir. Dolayısıyla bu taslağın yasalaşması halinde, üniversitelerin eleştirel düşünce ve özgür bilimsel çalışmalar da yapılabilen alanlar olması özelliği ortadan kaldırılarak tamamen sermayenin ihtiyaçları doğrultusunda insan yetiştiren ve sadece kâr elde etme amacına yönelik araştırmaların yapıldığı şirketlere dönüştürülmesi sürecinde YÖK de otoriter ve baskıcı uygulamaları ile önemli bir rol oynayacaktır.

iii) Esnek istidam ve Güvencesiz çalışma

Türkiye’de son otuz yıldır yaygınlaştırılmaya çalışılan esnek istihdam biçimleri özellikle son on yılda hız kazanmış, fiili uygulamalara hızla yasal dayaklar oluşturulmuş, oluşturulmaktadır. Son dönemde özellikle eğitim sağlık gibi kamu hizmetlerinin sunumunda esnek istihdam biçimleri hızla yaygınlaştırılmaktadır. Yükseköğretim idari ve akademik personeli, esas itibarıyla, genel kanun niteliğinde olan 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tabidir. 657 sayılı Kanun yerine çıkarılması düşünülen yeni Kamu Personeli Kanunu ile getirilecek düzenlemeler ise, yükseköğretim akademik ve özellikle idari personeli için de geçerli olacaktır. Yeni Personel Kanunu’nda yer alması beklenen düzenlemelerin nihai sonucu da, memurların iş güvencesinin ortadan kaldırılmasıdır. Böylece performans dayalı ücretlendirme ve özlük hakları, yönetimin keyfi uygulamalarıyla personel kıyımına dönüşecektir (Kayar, 2012).⁷ Yeni personel rejimi ve 657 sayılı Kanun’da yapılacak değişiklikler ile kamu hizmetinin devlet memurları eliyle yürütülmesi ortadan kaldırılmaya, sözleşmeli çalışmaya dönüştürülmeye çalışılmaktadır. Yeni yükseköğretim yasa taslağında akademik personel için de bu öngörülmektedir. Yeni yükseköğretim yasa taslağı bu yönüyle kamu hizmetinin devlet memurları eliyle yürütülmesini ortadan kaldırılmaya, sözleşmeli çalışmaya dönüştürmeye çalışan yeni personel rejiminin bir parçasıdır. Üniversitelerde de güvencesiz ve esnek çalışma, temel çalışma biçimi haline getirilmek istenmektedir.

Esnek istihdam, üniversitelerdeki dönüşümün önemli bir parçasıdır. Bilim emekçileri yoksullaştırıp, işten atılma korkusunun temel olduğu güvencesiz ve esnek çalışma biçimine mahkûm edilmek istenmektedir. Yasa tasarısı taslağında

---

⁷ Marmara Üniversitesi bu konuda da bir öncülük yaparak mevzuat tamamlanmadan idari personel için bir performans yönergesi hazırlamıştır. Bu yönergeye göre belli puanın altında kalan idari personelin yerinin değiştirilmesi (sürgün) hatta atılması söz konusudur. Marmara Üniversitesi Yetkinlik Bazlı Performans Değerlendirme Yönergesi. Marmara Üniversitesi Yönetim Kurulunda 07.12.2011 tarih ve 2011/611-12 sayılı kararı ile kabul edilmiştir. http://pdb.marmara.edu.tr/iysdosya/marmara_performans_yonergesi.pdf. Son erişim tarihi, 14.03.2013.

özellikle “proje araştırmacısı” ve “doktora sonrası araştırmacısı” olarak tanımlanan genç bilim insanlarının geleceğin öğretim üyeleri olarak yetiştirilmesi bir yana proje ile bağlantılı sözleşmeli çalışan, hiçbir güvencesi olmayan geçici personel olarak istihdam edilmesi öngörülmektedir. Proje bittiğinde işten atılacaklar ya da doktora sonrasında iki sene daha çalıştırıp atılacaklardır. İTÜ’de şu anda bunun provası yapılmaktadır. Onlarca asistan son birkaç ayda atılmış pek çok asistanın atılma kararı verilmiştir. Bu süreçte İTÜ’lü asistanların direnişi devam etmektedir.⁸ Diğer taraftan İTÜ’de başlayan uygulama diğer üniversitelere de yaygınlaştırılmak istenmektedir. Bu uygulama aslında taslak yasaladırsa olacakları göstermektedir. Bütün araştırma görevlileri sözleşmeli olacak ve istenildiği zaman işten atılacaklardır.

Yeni yasa taslağına göre sadece araştırma görevlileri değil yardımcı doçentler de sözleşmeli hale gelecektir. Doçent ve profesörlerin de bir kısmının sözleşmeli olması öngörülmektedir. Diğer bütün özelleştirme süreçlerinde olduğu gibi kadrolu olanların sözleşmeli statüye geçmeleri için, aradaki farkın üniversitelerin kendi yarattığı kaynaklardan verileceği ücret artışlarıyla özendirileceği belirtilmektedir. Yine diğer bütün özelleştirme süreçlerinde görüldüğu gibi bir süre sonra sözleşmeli olanların ücretlerinin düşürülebilecek daha sonra da sözleşmeleri sona erdirilebilecektir. Yasa taslağında açıkça akademik personel için tam gün kalıcı kadrolar dışında esnek çalışma modeli benimsendiği belirtilmektedir.

Bu sürecin önemli bir boyutu performans dayalı ücretlendirme ve özlük haklarıdır. Yeni YÖK yasa taslağında akademik personele ilişkin bu yönde düzenlemeler yer almaktadır. Yeni yasa taslağına göre akademik yükseltmeler performans dayalı olacaktır. Performansın ise akademik başarı puanlarıyla hesaplanması öngörülmektedir. Öğretim elemanları akademik başarı puanları sadece kendilerini değil aynı zamanda bölüm başkanı ve dekanın akademik başarı puanını etkileyecektir. Dolayısıyla öğretim elemanları sadece YÖK tarafından denetlenmeyecek öğretim elemanlarının birbirini denetlemesi de sağlanmış olacaktır.

iv) Akademik Özgürlük ve İş Güvencesi

İş güvencesi, özgür ve eleştirel düşüncenin üniversitede varlığı ve devamlılığı için önemli bir mekanizmadır. Son planlanan değişikliklerle üniversite emekçilerinin elinden iş güvenceleri tamamıyla alınmak istenmektedir. Gerçeği araştırmak, araştırma sonuçlarını toplumla paylaşmak ancak akademik özgürlükle ve akade-

---

⁸ İTÜ asistan dayanışması için bkz.<http://ituasistandayanismasi.blogspot.com/>. Son erişim tarihi, 20.03.2013.

mik özgürlüğün kamusal güvenceye bağlanmasıyla mümkün olabilir. Akademik özgürlük siyasi otoriteden ve kapitalist işleyişten belli ölçüde özerkliği gerektirir. Dolayısıyla taslağın bu haliyle yasalaşmasıyla birlikte zaten zor olan özgür bilimsel araştırma yapmak imkânsız hale gelecektir. Bu yasanın çıkmasıyla birlikte esnek istihdam edilen, piyasaya yönelik gelir getirici çalışmalar yapma, performans sistemi ve akademik başarı puanları toplama baskısı altında akademisyenler istedikleri akademik çalışmaları yapamayacak, piyasaya yönelik gelir getiren çalışmalar (projeler) yapmıyorlarsa akademide var olamayacaklardır.

Bilim insanları daha güvencesiz çalışma koşullarında istedikleri, merak duydukları özgür bilimsel çalışmalar yapamayacak, daha da önemlisi toplum doğa insan yararına bilimsel çalışmalar hiç yapamayacaklardır. Elbette şu anki yapıda eğitimdeki, sağlıktaki ticarileştirme uygulamaları şimdide değin yükseköğretim sisteminde ve üniversitelerde ciddi bir yol almıştır. Ancak bugün pek çok bilim insanını hakaret, hedef gösterme, tutuklanma gibi baskı ve yıldırma yöntemleriyle engellenmeye çalışılırsa da insan, toplum, doğa yararına çalışmalar yapmaya devam etmekte ve çalışmalarını öğrencileriyle ve toplumla paylaşmaktadırlar. Yeni yasayla birlikte bu tür çalışmaları yapma koşulları baştan ortadan kaldırılacak, bu tür çalışmalar yapmak isteyen akademisyenler üniversitelerde var olamayacaktır.

Bilginin metalaşması yeni değildir ancak taslağın yasalaşmasıyla sadece ticari değeri olan bilginin üretilmesi ve üniversitelerin sadece piyasaya yönelik çalışmalar yapması söz konusu olacaktır. Taslakta “küresel ihtiyaçlar doğrultusunda” ders müfredatlarının oluşturulması ve her yıl bu ihtiyaçlar doğrultusunda değiştirilmesi öngörülmektedir. Bu araştırma faaliyetlerinde olduğu gibi eğitimde de sadece sermayenin ihtiyaçları doğrultusunda meslek eğitimi yapılması ve eleştirel düşünceden uzak, sorgulamayan, itaatkâr bireyler yetiştirilmesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla ticari değeri olmayan alanlarda çalışma yapılamayacak, benzer süreçlerin yaşandığı İspanya, Yunanistan ve Fransa’daki gibi gelir getirmeyen matematik, felsefe, antropoloji gibi bölümlerin kapatılması söz konusu olacaktır.⁹

Üniversiteler ve Yaşam Boyu Eğitim

1990’larda dünyanın her yerindeki çeşitli siyasal görüşteki hükümetler, insanların beceri ve yeteneklerinin artırılmasının onların verimliliklerini arttıracığını öne süren ve eğitime yatırım yapılmasının karşılığında ekonomik büyümeyi ve

---

⁹ İspanya, İngiltere ve Yunanistan örnekleri için bkz. 22 Şubat 2013 Ankara’da düzenlenen Dönüşen Üniversite Yükselen Mücadele başlıklı Ulusla arası katılımlı Konferans sunuşları <http://www.egitimsen.org.tr>, Fransa örneği için bkz. Onay(2012).

verimliliği arttıracak olan işgücü niteliğini arttıracaklarını varsayan beşeri sermaye teorisini keşfetmişlerdir ve beşeri sermaye teorisi ekonomideki eğitim öğretim ve kazançlar arasındaki ilişkiyi açıklamakla ilgili hakim teori haline gelmiştir (Rikowski, 2011: 223). Beşeri sermaye teorisinin geçmişi 18. yy ekonomi politikğine kadar gider; ancak 1980'lerle birlikte OECD ve DB, bireyleri kendi beşeri sermayelerine yatırım yapmaya sevk eden fırsatlar, teşvikler ve yaptırımlar oluşturan hükümet politikalarını teşvik etmeye başlamıştır. Johnson (2000) "beşeri sermayeyi, bir bireyin onu potansiyel olarak verimli kılan ve böylece onu emek karşılığında gelir elde etmek üzere donatan pratik bilgi, edinilmiş beceri ve öğrenilmiş yeteneklerin hepsini kapsayan gevşek bir terim" olarak tanımlamaktadır (aktaran Rikowski, 2011: 223). Beşeri sermaye teorisine göre hayat boyu eğitim ve öğretim yoluyla beceri ve yeteneklerin geliştirilmesi (hayat boyu öğrenim) emek piyasasında bireylere avantaj sağlar. Görüldüğü gibi, 1970'lerde UNESCO tarafından örgün eğitimin dışına çıkanları kapsamak amacıyla kullanılan, kişisel ve sosyal amaçlı öğrenmeyi vurgulayan (Borg ve Mayo, 2005) "yaşam boyu eğitim" kavramı, 1990'larda sistemin birikim ihtiyaçları doğrultusunda insan sermayesine odaklanmıştır. Hayat boyu öğrenim, emek esnekliğini artırma ve emek piyasalarında daha da talepkar olan işverenlerin istediği nitelik ve nicelikte emek sağlama çabası içerisindeki egemen ekonomik düşüncenin bir yönü haline gelmiştir (Rikowski, 2011: 223).

Avrupa Birliği de ABD ile rekabette eğitimi, istihdam politikaları bağlamında ele almış ve rekabetçi ve dinamik bir iş hayatı ve toplum için gereken bilginin üretildiği yaşam boyu eğitime odaklanmıştır (Milli Eğitim Dergisi, 2005: 4). Örneğin 1990'larda Birleşik Krallık'ta Yeni İşçi Partisi hükümeti yalnızca beşeri sermayeye daha fazla yatırım yapılmasının ülkenin yeni küresel ekonomide rekabet etmesini sağlayacağına kuvvetle inanmaktaydı (Tomlinson 2001: 4'ten aktaran Rikowski, 2011: 223). Yeni İşçi Partisi gençlerin kendi beşeri sermayelerine yatırım yapmalarının, istihdam edilebilirlikleri arttıracak ve bunun da onlara daha yüksek kazanç sağlayacağı için kendi çıkarlarına olduğunu iddia etmekteydi (Rikowski, 2011: 223). Artık 21. yy'da gençlerin formel eğitimden az beceriyle ayrılmalarının kabul edilir olmayacağı ve hayatları boyunca öğrenmeye devam etmeleri gerektiği üzerinde durulmaktadır (Birleşik Krallık Eğitim ve İstihdam Bakanlığı (DfEE) 2001'den aktaran Rikowski, 2011: 225).

Böylece yapı ve kurumlara dair vurgu azalırken bireylerin kendi eğitimlerinden sorumlu olduklarının vurgulanmaya başladığı görülmektedir. Sennett (2010: 21) günümüzde en az iki yıllık üniversite eğitimi almış genç bir Amerikalının, çalışma yaşamı boyunca en az on defa iş değiştirmeye ve bu kırk yıllık sürede en

az üç defa temel becerilerini yenilemeye hazır olması gerektiğini belirtmektedir.

Şirketlerin verimlilik ve rekabet güçlerini arttırma çabası emek gücünü sürekli değişime yönlendirmektedir. Bireyler istihdam edilebilir olma halini muhafaza edebilmek için “yaşam boyu öğrenme” anlayışı doğrultusunda durmaksızın kendilerini yenilemeli, gerektiği zaman gerekli beceriye sahip olmalıdır. Yaşam boyu eğitim değişen üretim ilişkilerine karşı daha donanımlı olma ve sürekli yenilenme gerekliliği ifade etmektedir (Bulut, 2007: 17). Yaşam boyu eğitim gibi fikirler ilk anda çekici görünse de gerçekte bireyler korku içerisinde becerilerini arttırarak ve yeni beceriler edinerek kendilerini emek piyasasının bir sonraki eğilimine hazırladıkları bir tür “ölene kadar öğrenmek” şeklinde korkunç bir kapitalist biçim almaktadır (Rikowski, 2011: 5).

Bu doğrultuda yeni yükseköğretim sistemi de en kısa zamanda, en az kaynakla, en büyük etkiyi sağlayacak şekilde düzenlenmektedir (Noble, 2002). Yükseköğretimde Yeniden Yapılanma: 66 Soruda Bologna Süreci Uygulamaları (2010) kitabının başında mezunların iş bulamamasında yükseköğretim kurumlarının sorumluluğunun daha çok mezunların iş olması halinde o işi yapacak yeterliliklerle donatılıp donatılmaması ile ilgili olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda Avrupa Yüksek Öğretim Kurumları Birliği (EURASHE) işgücünün esneklik kazanabilmesi için yükseköğretim kurumlarının önemini vurgulamaktadır. Yükseköğretim kurumları yaşam boyu öğrenme olanaklarını çeşitlendirmek durumundadır. Böyle olduğunda bireyler çeşitli bilgi ve beceriler kazanırken transfer edilebilir yeterlilikler edinebilir. Öte yandan bireylerin toplumsal ve profesyonel gelişmeler karşısında edindiği yeterlilikler esneklik kazandırır. İşgücü piyasasındaki gelişmeler bilgi ve teknolojilerindeki değişim daha esnek ve mobil bir nüfus gerektirmektedir (EURASHE, 2010). Üniversitelerin Sürekli Eğitim Merkezleri tam da bu noktada verdiği sertifikalar ile ihtiyaç duyulan mesleki niteliklere sahip elemanları üreten yeni eğitim işletmeleri olarak görülmektedir (Biçer ve Kurtulmuş Kiroğlu, 2011).

Türkiye’de Yaşam Boyu Eğitimde Üniversitelerin Rolü: Sürekli Eğitim Merkezleri

Türkiye’de de sermaye grupları yaşam boyu eğitimin mali ve toplumsal açıdan önemli getiriler sağlayan bir iş fırsatı olarak düşünülmesi gerektiğini ifade etmektedir (TÜSİAD, 2006). Eğitim anlayışının piyasa mantığının gereklerine göre çözümlenmesinde kamu ve vakıf üniversiteleri işbirliğine davet edilmektedir. Bireyler ise sermayenin verimlilik beklentisini karşılamak için hızla becerilerin yenilenmesi ve vasıfsızlaşmaya karşı mühendis, bankacı, vergi uzmanı, personel değerlendirme testlerinden geçebilmek için çeşitli sertifika ve mesleki belgelere yön-

lendirilmektedir. Bu süreç bir taraftan sertifikaların diplomaya göre daha kısa sürede elde edilmesi ile daha esnek bir işgücü yaratırken diğer taraftan sermaye için yeni bir kâr alanı oluşturmaktadır. Sertifika programları, piyasalaşan eğitim sisteminde devlet üniversiteleri açısından da yeni bir gelir alanı olarak görülmekte ve sürekli eğitim merkezlerinin açılması teşvik edilmektedir (Uzunyayla ve Ercaan, 2008: 128).

Bilindiği gibi yaşam boyu öğrenme, Bologna sürecinin temel vurgularından biridir. Bologna süreci ile beraber Türkiye'deki üniversitelerdeki dönüşüm sürecinde, yeni döner sermaye yönetmeliğinin¹⁰ de çıkmasıyla, üniversiteler Sürekli Eğitim Merkezleri sertifika dağıtıcı kurumlara dönüşmüştür (Biçer ve Kurtulmuş Kıroğlu, 2011). Türkiye'de son on yıldır yükseköğretim kurumlarında, sürekli eğitim merkezleri, uzaktan eğitim merkezleri adlarıyla piyasa yönelimli birimler açılmakta ve "yaşam boyu öğrenme" perspektifinde çeşitli paralı sertifika programları düzenlenmektedir. Sürekli Eğitim Merkezlerinde (SEM), Yaşam Boyu Öğrenim (YBÖ) terimi yarı zamanlı ve kredi ağırlığı olmayan yetişkin öğretim kurslarına denk gelmektedir (Cengiz, 2011). Üniversiteler, piyasada ihtiyaç duyulan bilgileri "sürekli eğitim merkezleri" yoluyla eğitim paketleri halinde sunmaktadır (Ünal, 2006). Bu süreçte önceleri sadece yabancı dil eğitimi veren Sürekli Eğitim Merkezleri üniversite, devlet ve sanayi işbirliği ile belirlenen "yetkin mühendislik" gibi birçok meslek sertifikasını veren kurumlara dönüşmüştür.

Son yıllarda Türkiye'de üniversite sayısı çok hızlı bir şekilde artmıştır. 2003 yılında 77, olan üniversite sayısı bugün 103'ü devlet, 65'i vakıf olmak üzere 168'i bulmuştur (YÖK, 2013). Açılan tüm yeni üniversiteler bünyelerinde Sürekli Eğitim Merkezleri kurmaktadır. Böylece İŞKUR ve meslek birlikleri ile yapılan anlaşmalar çerçevesinde sermaye ve hükümet temsilcileri tarafından biçimlenen talebe göre bu bölgelerde de sertifika programları açılabilir. Büyük şehirlerdeki üniversitelerin sürekli eğitim merkezleri ise hem kamu hem de özel kuruluşlarla anlaşmalara giderek programlar oluşturmaktadır. Bazı hallerde, üniversitelerin sürekli eğitim merkezleri sadece isim haklarını özel eğitim kurumlarına kullandırabilmektedir. Bu sertifikaları veren kurum olarak belli başlı üniversitelerin isimleri önemli bir değer taşımaktadır. Bu nedenle birçok eğitim danışmanlık şirketi açacakları programlarda kamu üniversiteleriyle ortaklığa gitmeyi ve üniversitenin akademik kadrosundan faydalanmayı tercih etmektedir (Biçer ve Kurtulmuş Kıroğlu, 2011).

---

10 <http://www.yok.gov.tr/content/view/495/183/lang,tr/>

Türkiye’de Yaşam Boyu Öğrenim terimi genellikle, Mili Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve Yerel İdareler tarafından düzenlenen mesleki öğretim ve kişisel gelişim kurslarını kapsamaktadır (Cengiz, 2011). Ortaöğretim sonrası Mesleki Eğitim Kurumları, Genel ve Mesleki Ortaöğretim Kurumları, Kamu ve Mesleki Eğitim Kurumları, Özel Öğretim Kurumları, İlköğretim, Okulları ve Okul öncesi yapıların yanında Üniversiteler de eğitim sağlayıcılardan biridir (Cengiz, 2011). SEM’ler bu süreçte Mili Eğitim Bakanlığı’na bağlı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü ve Yaşam Boyu Eğitim Genel Müdürlüğü, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlı İŞKUR ve Mesleki Yeterlilik Kurumu, Yüksek Öğretim Kurumu ile işbirliği (Cengiz, 2011) içinde Bologna Sürecinin gereklerini yerine getirmektedir.

i) Üniversitenin “Gülen Yüzü”, “Dışarıya Açılan Köprüsü”:¹¹ SEM

Türkiye’de devlet üniversitelerine bağlı fakülte ve enstitülerde sertifika programları, sürekli eğitim merkezleri kurulmadan önce de değişik adlar altında fakülte ya da enstitüler tarafından ve/veya vakıflar tarafından yürütülmekteydi. Üniversitelerin döner sermaye işletme yönetmeliğinin değişmesiyle birlikte sürekli eğitim merkezleri kurulması hız kazanmış ya da bu eğitimleri veren birimler Sürekli Eğitim Merkezleri’nin altında birleştirilmeye başlanmıştır. Bahçeşehir Üniversitesi SEM yetkilisi BÜSEM’in kuruluş sürecini şu sözlerle anlatmaktadır (Biçer ve Kurtulmuş Kiroğlu, 2011):

Şirketlerin kendi içlerinde eğitim departmanları vardı, kariyer basamakları çerçevesinde eğitimler veriliyordu. (Şirket) Kendi verebilir ya da eğitmen getirebilirdi. 98-99’da eğitim danışmanlığı firmaları ortaya çıktı. Büyük bütçeli eğitimler verildi. Akademisyenlere rağbet edilmiyordu. Sektörden biri versin. Sektörlerden birkaç iyi yapan olduğu gibi kötü yapanlar da vardı. Çoğunlukta kötü uygulamalar gördük. Fakülte, vakıflar vardı ve eğitimler veriliyordu... 2000 yılında vakıf üniversiteleri, SEM’ler kurulmaya başladı. Eğitim danışmanlığı firması gibi çalışıyordu vakıf ama belli bir akademik disiplinle. Bu tür firmalar yerine üniversiteler tercih edilmeye başlandı. BUSEM 2004 de kurulmuş 11 yıllık... SEM üniversite ile birlik-

---

11 İstihdam ve eğitim politikaları bağlamında Sürekli Eğitim Merkezleri’ni inceleyen çalışma çerçevesinde İstanbul’da Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi’nin ve Bahçeşehir Üniversitesi’nin Sürekli Eğitim Merkezlerinin yetkilileri ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmecilere Sürekli Eğitim Merkezlerinin kuruluşu, açıkları sertifika programları, akademik kadrosu özel ve kamu kuruluşları ile işbirliği ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Detaylı bilgi için bkz. Biçer ve Kurtulmuş Kiroğlu, 2011.

te kurulmuş... SEM popüler hale gelince ilgi daha fazla oldu. Önce algı yaratmak gerek... Algı hızlı oluyor.

Sürekli Eğitim Merkezlerinin yetkilileriyle yapılan görüşmelerde SEM'lerin kuruluş nedeni olarak (i) üniversitelerin mevcut hantal yapısında meslekle ilgili yenilikleri kazandıracak programlar açılması gereği, (ii) devletin sertifika alınmasını zorunlu kılması ve (iii) üniversite-sanayi işbirliği içerisinde sermayenin istihdam ihtiyaçlarına yönelik programlar açılması gereği belirtilmiştir. YTÜ yetkilisi üniversite, devlet ve sanayi işbirliği açısından SEM'lerin önemini özellikle vurgulamakta ve Sürekli Eğitim Merkezlerini üniversitenin "gülen güzü, dışarıya açılan köprüsü" olarak tanımlanmaktadır (Biçer ve Kurtulmuş Kıroğlu, 2011).

ii) Sürekli Eğitim Merkezlerinde Verilen Eğitimler

Sürekli Eğitim Merkezlerinde açılan programlar genel olarak kişilere verilen eğitimler ve kurumlara verilen eğitimler ikiye ayrılmaktadır. Bireylere yönelik açılan programlar ve verilen sertifikalar çok çeşitlidir. Yaşam Boyu Öğrenme çerçevesinde SEM'lerde verilen kurs türleri; Mesleki Eğitim Programları, Beceri Kazandırma Programları, Bilgisayar-Bilişim Programları, Dil Eğitimi Programları, Meslek Edindirme Programları, Kültür ve Sanat Programları, Spor Eğitim Programları vb. programlardır (Cengiz, 2011).

Sürekli Eğitim Merkezlerinin kurumlara verdikleri eğitimler ise özel şirketler ve kamu kurumları olarak ikiye ayrılabilir. Son yıllarda bazı kamu kurumlarında belli alanlarda sertifika alınması zorunlu tutulmakta, sertifikaların verilmesinde de Sürekli Eğitim Merkezleri yetkili kılınmaktadır. Eğitim programlarına katılanlara çoğunlukla sertifika, katılım belgesi veya başarı belgesi, bazı programlarda diploma verilmektedir (Sözmen, 2011). Örneğin, öğretmenlik mesleğini yapabilmek için alınması zorunlu tutulan Pedagojik Formasyon sertifikası bünyesinde eğitim fakültesi olan üniversitelerin SEM'leri tarafından verilebilmektedir.

Kamu kurumları arasında İŞKUR özel bir önem taşımaktadır. Türkiye'de 1999 yılında işsizlik sigortası kanunu ve 2003 yılında İŞKUR kanununun çıkması ile birlikte İŞKUR sadece pasif işgücü politikaları değil aynı zamanda aktif işgücü politikaları yürütecek şekilde yeniden yapılandırılmıştır. Bu çerçevede yeni İŞKUR kanunu ile birlikte İŞKUR işsizlik fonundan kaynak ayırarak meslek eğitim programları düzenlemeye başlamıştır. İŞKUR Hibe Projeleri AB Mali İşbirliği Programı kapsamında yürütülen Aktif İşgücü Projesi'nin "Yeni Fırsatlar Programı" olarak adlandırılan Hibe Planı dahilinde Üniversiteler ana yüklenici veya iştirakçi olarak proje ihalelerine katılmaktadır (Atabarut, 2011). Bu çerçevede Milli Eğitim Bakanlığı ile Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı arasında Türkiye İş Kurumu Ge-

nel Müdürlüğünün Aktif İstihdam programları kapsamında düzenlenecek Mesleki Eğitim Kurslarına ilişkin İşbirliği Protokolü imzalanmıştır (Cengiz, 2011). İŞKUR; istihdamın artırılması ve işgücü piyasasının nitelikli işgücü ihtiyacının karşılanması amacıyla, Aktif İşgücü Programları çerçevesinde, Kurum kaynaklarından, Kuruma kayıtlı herhangi bir mesleği ya da iş piyasasında geçerli bir mesleği olmayan işsizlerin, işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu mesleklerde yetiştirilerek istihdam edilmelerini amaçlayan İstihdam Garantili İşgücü Yetiştirme Kursları düzenlemektedir. İŞKUR ile işbirliği yapılarak eğitim verilmektedir. Bir anlamda İŞKUR eğitim işini taşeronlaştırarak üniversitelerle de eğitim anlaşmaları yapmaktadır.

SEM'ler ile İŞKUR işbirliği örneklerinden biri de "İş ve Meslek Danışmanlığı Eğitimi"dir (Cengiz, 2011). Örneğin İstanbul'da istihdam garantili iş ve meslek danışmanlığı sertifikası Marmara Üniversitesi SEM tarafından verilmiştir (Biçer ve Kurtulmuş Kiroğlu, 2011). Anadolu'daki üniversitelerdeki SEM'ler ise bulunduğu bölgenin, İstihdam ihtiyaçlarına göre İŞKUR eğitimleri düzenlenmektedir. Böylece devlet sermayenin toplumsal maliyetlerini daha çok üstlenmektedir. Bu çerçevede üniversiteler ve Sürekli Eğitim Merkezleri, özel eğitim ve danışmanlık firmaları yanında bu eğitimlerin düzenlenmesinde yer almaya başlamıştır. Ayrıca devlet kurumları ve Bakanlıklar da daha önce hizmet içi eğitim verirken günümüzde SEM'lerle çeşitli sertifika programları için işbirliği yapmaktadır.¹²

SEM'lerin özel eğitim ve danışmanlık şirketleri ile kurduğu işbirliği ise sürecin bir başka boyutunu oluşturmaktadır. Türkiye'de yayınlanan insan kaynakları gazetelerine bakıldığında bu ortaklığı vurgulayan ilanlara sıklıkla rastlanmaktadır. Kar paylaşımına dayalı bu ortaklıkta özel eğitim kurumları üniversitelerin isimlerini ve akademik kadroyu vurgulayarak talep çekerken üniversiteler açısından da maliyetleri azalmaktadır. SEM yetkililerinin vurguladığı gibi üniversitelerin döner sermaye yapısının yarattığı yavaşlık bu şekilde kırılmaya çalışılmakta ve tanıtım ve pazarlama açısından daha esnek olunabilmektedir (Biçer ve Kurtulmuş Kiroğlu, 2011).

Ayrıca şirketlerle de işbirliği yapılmaktadır. Örneğin iletişim şirketi TURKCELL ile Yıldız Teknik Üniversitesinin bir ortaklık projesi olduğu belirtilmiştir:

...Turkcell ile anlaşma yapıyoruz. Turkcell'den bir eğitmen gelecek bir dönem boyunca ders verecek... sanayi üniversite işbirliği... o dersi alana da staj imkânı.

12 Örneğin Çevre Bakanlığı ile anlaşmalı gürlütü sertifikası, Deniz Kuvvetlerine müzecilik, Polis Meslek Yüksek Okuluna liderlik iletişim becerileri, ilköğretim okullarına ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerine yabancı dil, Belediyelere danışmanlık, İETT, Orman Bakanlığı'na sertifika programları vb. çok çeşitli eğitimler verilmektedir (Biçer ve Kurtulmuş Kiroğlu, 2011).

Turkcell için üniversiteye girmek avantaj çünkü üniversite öğrencilerinin algısını oluşturuyor biraz da kendisini anlatabilmesi açısından. Daha sonra devlete yön verebilecek öğrenciler... Bizim için de avantaj pratik bilgi staj imkânı. Karşılıklı işbirliği dünyada yapılan bir şey. Turkcell’de güçlü bir Ar-Ge var. Üniversiteye giriyor bu bir avantaj (YTÜ SEM yetkilisi ile görüşme).

Bu merkezlerde verilen sertifika programları ve bu programların açılma süreci de göstermektedir ki amaç piyasanın talebi doğrultusunda mesleki ve teknik yetkinleşme programları satmaktır. Böylece üniversiteler eğitim taşeronu haline gelirken verilen eğitimin niteliği de işletme odaklı hale gelmektedir (Biçer ve Kurtulmuş Kıroğlu, 2011).

iii) Sürekli Eğitim Merkezleri Eğitim Kadrosu

Sürekli Eğitim Merkezleri aracılığıyla kamu üniversitelerinin (akademisyenler, binalar ve diğer olanaklar) hem emek gücü hem de fiziki imkânları kullanılmaktadır. Sürekli eğitim merkezlerinde çoğunlukla üniversitenin kendi akademik personeli eğitim vermektedir. Bazı alanlarda daha düşük ücret almaları ya da üniversite bünyesinde o konuda eğitim verecek birinin olmaması gibi nedenlerle kurum dışından eğitmenler de ders vermektedir. YTÜ SEM yetkilisi kurum dışından eğitmenlerle anlaşma sebeplerinden biri olarak üniversite öğretim elemanlarının uygulama konusunda yeterli olmamalarını göstermektedir (Biçer ve Kurtulmuş Kıroğlu, 2011).

Örneğin pazarlama programı açıyoruz. Piyasadan sektörden öğrenciler geliyor. Onlara çürük elma satamayız. Örnek olay çalışacak, piyasayı bilen kişiler. Ülker’den hoca geliyor. Bazı hocalarının sınırları var. Teorinin dışında ders veremez. Öğrenciden tepki görüyor (YTÜSEM Yetkilisi ile görüşme).

Ancak bu durum bazı kurum mensupları tarafından tepkiyle karşılanmakta, akademisyenler arasında sıkıntı yaratmaktadır çünkü sertifika programları akademisyenler için önemli bir gelir kaynağıdır. Boğaziçi Üniversitesi SEM yetkilisi bu durum karşısında “her hocaya değmeye çalışıyoruz” demektedir (Biçer ve Kurtulmuş Kıroğlu, 2011).

iv) Sürekli Eğitim Merkezinde Sertifika Programlarının Katılımcıları: Üniversiteli İşsizler Beceriksiz mi?

Bologna süreci, Memorandum ve yaşam boyu öğrenme strateji belgesinde bireyin kendi öğreniminin sorumluluğuna katılması temel felsefe olarak ifade edilmektedir. Yaşam boyu öğrenmenin mali ve toplumsal açıdan önemli getiriler sağlayan bir iş fırsatı olarak düşünülmesi gerektiği ve bu maliyete katılanılması gerek-

tiği belirtilmektedir. İşsizlik sebebi olarak yine beceri noksanlığına odaklanılmaktadır.

Üniversite mezunu olup işsiz olan kişi beceriksizdir. Üniversite meslek kazandırır ama iş kazandırmaz. Üniversite aşamasında kariyerini planlamak zorunda apolet, koymak zorunda, dil vs. uzmanlık almak gerekiyor. Öğrenci çok iyi iletişim eğitimi almak zorunda, bir şeye sahipsiz nasıl satacaksınız. Eğitim ihtiyaç olduğunda alınıyor planlı değil. Eğitim ihtiyacı ortaya çıktığı zaman ise öğrenmeye zaman yok, öğrenci zamanında bunu tamamlamak zorunda tecrübe staj. Ama örneğin İnsan kaynakları departmanında çalışıyor yükselmek için programlara geliyor. İşletme mezunu örneğin çalışırken ihtiyaç ortaya çıktığında eğitime geliyor (YTÜSEM Yetkilisi ile görüşme).

Dolayısıyla artan işsizlik rakamları ve iş bulamama endişesi genç nüfusu (yani mezunlar ve öğrenciler) sertifikalara yönlendirmektedir. Çalışanlar da mevcut işlerini korumak için beceri geliştirme kurslarına katılmaktadırlar. Bu yapı bireylerin kendi kendini yönlendirme ve risk alma becerisi olarak sunulmakta, yeni yaşam tarzı olarak kabul edilmektedir. Dersler çoğunlukla mesai saatleri sonrasında geç saatlerde ya da hafta sonu yapılmaktadır. Böylece daha önceleri hizmet içi eğitim olarak değerlendirilen eğitimler kurum içinden dışarıya taşınmakta bir taraftan çalışanlar için işgünü uzamakta diğer taraftan eğitimin maliyeti de şirketin ya da kurumun üstünden işgücüne aktarılmaktadır.

Bireysel sertifikalarda olduğu gibi çoğu zaman kurumsal eğitimlerde kişinin sertifika bedelinin bir kısmını ödemesi talep edilmektedir. Bu durum Boğaziçi üniversitesi SEM yetkilisinin ifade ettiği gibi etkinlik ve verimlilik için gerekli bir şart olarak görülmektedir. Böyle bir uygulama zaten eşit fırsatlara sahip olmayan toplumsal kesimleri yine dışarıda bırakmaktadır. Görüşme yapılan üniversitelerin sertifikalarının fiyatlarına bakıldığında ne kadar zor ulaşılabilir olduğu görülmektedir. Bu rakamlar 2011 yılında 1000 TL ile 3000 TL arasında değişmekteydi. Vakıf üniversitelerdeki eğitim için olduğu gibi sertifikalar için de finans piyasasında araçlar geliştirilmiştir ve elbette sertifika almak isteyen bireyler özgürce borçlanarak sertifika alabilirler.

v) Sürekli Eğitim Merkezlerinde Standartlaşma, Akreditasyon ve Kalite: "Malı Ortak Hale Getirmek"

Son yıllarda yeni açılan üniversiteler de dahil olmak üzere hemen hemen bütün üniversitelerse Sürekli Eğitim Merkezleri açılmıştır, açılmaya devam etmektedir. Bu süreçte SEM'ler 17 Aralık 2010'da Türkiye Sürekli Eğitim Merkezleri Konseyi'ni (TÜSEM) oluşturarak birlikte hareket etme kararı almıştır. TÜSEM konseyi

amacını şöyle açıklamaktadır:¹³

...mali ve bürokratik sorunlarının yetkili merciler karşısında tek elden güçlü şekilde temsil edilerek çözümlenmesini sağlamak, ortak proje önerilerinde bulunmak, ortak eğitimlerin düzenlenmesinde koordinasyon görevini üstlenmek ve merkezlerde düzenlenen tüm eğitim programları için akreditasyon, değerlendirme, belgelendirme ve bilgilendirme çalışmaları yaparak Sürekli Eğitim Merkezlerinin daha aktif, daha yaygın ve daha kaliteli eğitim veren kurumlar haline getirilmesini sağlamak ve ulusal-uluslararası kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak.

Daha sonra Nisan 2011’de bir araya gelen SEM başkanları düzenledikleri toplantıda bir komisyon oluşturmuş ve tüzüklerini çıkarmışlardır.¹⁴ Aynı adlı programların farklı nitelik, saat ve fiyatlarla sunulması karşısında TÜSEM özellikle programların akreditasyonu ve standardizasyonunu sağlamaya çalışmaktadır.

Amaç, programları standardize edecek ve sonra da akredite edecek ve ortak bir diplomaya gidecek bir yapılanma. Bologna süreciyle uyumlu bir şekilde... Çünkü 10 saatte verilebilir aynı sertifika 100 saatte de verilebilir. Ulusal Akredite komisyonu kuruluyor. Uluslararası eğitim değerlendirme kuruluşlarına uygun. SEM standardize işlemine başlıyor. Malımızı ortak hale getirmek için. Üniversite akredite edilmiş malı pazarlayacak (İTÜSEM yetkilisi ile görüşme).

Sertifika programlarının üniversiteler için önemli bir kaynak oluşturması üniversiteler arasında rekabeti de artırmaktadır. SEM yetkililerince özellikle programların kalitesi üzerinde durulmaktadır. SEM’ler kalite belgesi olarak İTÜ SEM yetkilisinin belirttiği gibi “Merdiven altı bir malı pazarlamak yerine Türk Standartları Enstitüsü (kalite belgeli) mal pazarlayarak” rekabette avantaj sağlamaya çalışmaktadırlar (Biçer ve Kurtulmuş Kıroğlu, 2011).

Ayrıca Bahçeşehir Ü. SEM yetkilisinin de belirttiği gibi eğitim, sınav ve belgelendirme için standardizasyon ve akreditasyon çalışmaları, kısa sürede elde edilebilen sertifikaların, yüksek lisans diploması yerine kullanabilmesi amacı için de önem taşımaktadır (Biçer ve Kurtulmuş Kıroğlu, 2011).

---

13 TÜSEM Konseyinin amacının yer aldığı yönerge için bkz. <http://www.tusemkonseyi.org.tr/-konsey.asp>. Son erişim tarihi, 14.03.2013.

14 Türkiye Üniversiteler Sürekli Eğitim Merkezleri (TÜSEM) Konseyi üçüncü Genel Kurul Toplantısı 25 Üniversiteden 33 temsilcinin katılımı ile 10 Aralık 2011 tarihinde Boğaziçi Üniversitesi’nde düzenlenmiştir. 19-21 Nisan tarihleri arasında Kuşadası’nda 49 Üniversitenin katılımıyla I. Ulusal Sürekli Eğitim Kongresi gerçekleştirilmiştir. 20 Nisan 2012 tarihinde TÜSEM Konseyi Genel Kurul Toplantısı düzenlenmiştir. <http://www.tusemkonseyi.org.tr/konsey.asp>. Son erişim tarihi, 14.03.2013.

Sonuç

Son yıllarda yükseköğretimde yaşanan dönüşüm ve yeniden yapılandırma ile birlikte üniversitelerde verilen eğitim ve yapılan araştırmalar tamamen piyasa-
nın gereklerine göre düzenlenmek istenmektedir. Yeni yükseköğretim yasası ile üniversitelerin kapitalizm ve iktidar tarafından belirlenen ve bunun da ötesinde kapitalizmi ve iktidarı yeniden üreten ana yapılar haline getirilmesi sürecinde önemli bir aşama tamamlanmış olacaktır. Üniversiteler uzun süredir dönüştürülüyordu ve uygulamada yasa ile getirilmek istenenlerin birçoğu çoktan hayata geçirilmiştir. Ancak şunu görmek gerekir ki yasanın çıkarılması ile bugüne kadar yapılanların ötesinde bir tabloyla karşılaşılacaktır. Bugün pek çok bilim insanı hakaret, hedef gösterme, tutuklanma gibi baskı ve yıldırma yöntemleriyle engellenmeye çalışılırsa da insan toplum doğa yararına çalışmalar yapmaya devam etmekte ve çalışmalarını öğrencileriyle ve toplumla paylaşmaktadırlar. Yeni yasayla birlikte bu tür çalışmaları yapma koşulları baştan ortadan kaldırılacak, bu tür çalışmalar yapmak isteyen akademisyenler üniversitelerde var olamayacaktır. Bilim insanları güvencesiz çalışma koşullarında istedikleri, merak duydukları alanlarda özgür bilimsel çalışmalar, insan toplum doğa yararına çalışmalar yapamayacaklardır. Dolayısıyla üniversiteler sermaye ve iktidar tarafından baskı altına alındığında bundan bir bütün olarak toplum zarar görecektir. Bireylerin korku içerisinde becerilerini arttırarak ve yeni beceriler edinerek kendilerini emek piyasasının bir sonraki eğilimine hazırladıkları bir tür "ölene kadar öğrenmek" şeklinde korkunç bir kapitalist biçim alan yaşam boyu eğitimin verildiği SEM'ler ise sadece üniversitenin "gülen güzü" değil bizatihi kendisi olacaktır.

Kaynaklar

- Akyol S vd. (der) (2008). Dönüştürülen Üniversiteler ve Eğitim Sistemimiz. Ankara: Eğitim Sen Yayınları.
- Alpkaya F vd. (der) (1999). Eğitim: Ne İçin? Üniversite: Nasıl? YÖK: Nereye? Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Apple M W (2006). Eğitim ve İktidar. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Arslan H ve Odman A (2011). İstanbul Bilgi Üniversitesi'ndeki Şirketleşme ve Sendikalaşma Süreci. İçinde Ercan F ve Korkusuz Kurt S (der), Metaleşme ve İktidarın Bakışındaki Üniversite, İstanbul: SAV Yayınları, 593-632.
- Atabarut T (2011). Yaşam Boyu Eğitim. 10 Aralık 2011 tarihinde Boğaziçi Üniversitesi'nde düzenlenen Türkiye Üniversiteler Sürekli Eğitim Merkezleri (TÜSEM) Konseyi Üçüncü Genel Kurul Toplantısında yapılan sunum.<http://www.tusemkonseyi.org.tr/tamer-atabarut.pdf>. Son erişim tarihi, 14.03.2013.
- Barnett R (2008). Her Türlü Akılın Ötesinde Üniversitede İdeoloji ile Yaşamak. İstanbul: Bil-

- gi Üniversitesi Yayınları.
- Biçer Öve Kurtulmuş Kiroğlu MM (2011). Türkiye’de Eğitim ve İstihdam Politikaları Bağlamında Hayat Boyu Öğrenme: Sürekli Eğitim Merkezleri, İçinde Fuat Ercan ve Serap Korkusuz Kurt (der), Metalaşma ve İktidarın Baskısında Üniversite, İstanbul: SAV Yayınları.
- Bok D (2007). Piyasa Ortamında Üniversiteler: Yükseköğretimin Ticarileşmesi. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bora T vd. (der) (2011). Boşuna mı Okuduk? Türkiye’de Beyaz Yakalı İşsizliği. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Borg C ve Mayo P (2005). The EU Memorandum on Lifelong Learning. Old Wine in New Bottles? *Globalisation, Societies and Education*, 3(2), 203-225.
- Bulut E (2007). The Transformation of Turkish Vocational Training System: Creation Of Lifelong Learning, Loyal Technicians. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Callinicos A (2006). Neo-Liberal Bir Dünyada Üniversiteler. <http://ebookbrowse.com/neo-liberal-bir-dunyada-universiteler-alex-callinicos-pdf-d232582793>. Son erişim tarihi, 14.03.2013.
- Cengiz N Ç (2011) Sürekli Eğitim Merkezleri ile İlgili Kuruluşlarla İşbirliği. 10 Aralık 2011 tarihinde Boğaziçi Üniversitesi’nde düzenlenen Türkiye Üniversiteler Sürekli Eğitim Merkezleri (TÜSEM) Konseyi üçüncü Genel Kurul Toplantısında yapılan sunum. <http://www.tusemkonseyi.org.tr/Elcin-Cigner-Cengiz.pdf>. Son erişim tarihi, 14.03.2013.
- Clarke S (2001). Class Struggle and The Global overaccumulation of capital. In Albitton R., Itoh M., Westra R. and Zuege A. (eds) *Phases of Capitalist Development: Booms, Crises Globalization*, Basingstoke: Palgrave.
- Dicken P (2007). *Global Shift: Mapping The Changing Contours of the World Economy*. 5th edition, New York, London: The Guilfords Press.
- Dönmez Atbaşı F (2011). Eğitim Mücadelesinin Ekonomi Politikası. İçinde Öz D vd. (der), Gerçek Yıkıcı ve Yaratıcı Dünya ve Türkiye’de Üniversite, Eğitim, Gençlik Mücadelesi. Birinci Baskı, Ankara: Notabene Yayınları.
- DPT (2011) Dokuzuncu Kalkınma Programı.
- DPT (2011) Ulusal İstihdam Strateji Belgesi.
- Eğitim Sen (2012). Yükseköğretimin Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Görüş ve Önerilerimiz. İnsan Toplum Doğa Yararına Üniversite İstiyoruz. Ankara: Eğitim Sen Yüksek Öğrenim Bürosu (YÖB), Eğitim Sen Yayınları.
- Ercan F (2007). Panel: Eğitimin Ticarileştirilmesi ve Üniversiteler. 17 Kasım 2006 TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası Ankara Şubesi tarafından düzenlenen Panel Kitapçığı. Ankara.
- Ergüneş N ve Alçın S (der) (2010). Neoliberal Dönüşüm Sürecinde Üniversiteler. İstanbul: TAREM Yayınları.
- EURASHE (2010) 10 Commitments for EHEA in 2020- Vision and Stratejies. www.eurashe.org

he.eu

- Evans G R (2007). Akademisyenler ve Gerçek Dünya. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Gümüş A ve Kurul N (der) (2011). Üniversitelerde Bologna Süreci Neye Hizmet Ediyor? Ankara: Eğitim Sen Yükseköğretim Bürosu Eğitim Sen Yayınları.
- Hartmann E (2008). Bologna goes global: a new imperialism in the making? *Globalisation, Societies and Education*, 6(3), 207-220.
- Kayar N (2012). Yükseköğretim İdari Personelinin Geleceği. Yayınlanmamış çalışma.
- Lawrence S ve Sharma U (2002). Commodification of Education and Academic Labour: Using the Balanced Scorecard in a University Setting. *Critical Perspectives on Accounting*, 13(5/6), 661-677.
- Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü <http://hbogm.meb.gov.tr/>. Son erişim tarihi, 13.03.2013.
- Nalbantoğlu H Ü (2011). Üniversite A.Ş.'de Bir 'Homo Academicus': "Erzats" Yuppie Akademisyen. İçinde Ercan F ve Korkusuz Kurt S (der), *Metalaşma ve İktidarın Bas-kısındaki Üniversite*, İstanbul: SAV Yayınları, 21-74.
- Narin Ö (2011). Bologna Sürecinin Bir Başka Yüzü. İçinde Öz D vd. (der), *Gerçek Yıkıcı ve Yaratıcı Dünya ve Türkiye'de Üniversite, Eğitim, Gençlik Mücadelesi*. Birinci Baskı, Ankara: Notabene Yayınları.
- Noble D F (2002). Technology and the Commodification of Higher Education. *Monthly Review*, 53(3).
- Onay G (2012) Yeni YÖK Yasasının Esin Kaynağı Coğrafya'dan bir Görüş. Prof.Dr René Cori ile röportaj. Yayınlanmamış çalışma.
- Önal N E (der) (2011). Bologna Süreci Sorgulanıyor. İstanbul: Yazılama yayınevi.
- Özdemir Ö (2008). Neo-liberal Dönemde Bilgi Üretim Süreçlerindeki Değişim ve Üniversitelerin Bu Süreçteki Yeri. İçinde Akyol S vd. (der), *Dönüştürülen Üniversiteler ve Eğitim Sistemimiz*.
- Özsoy S (2011). Bilginin Metalaşma Süreci: "Eğitimdeki Yapısal Dönüşüm"e İlişkin Bazı Çıkarımlar. İçinde Ercan F ve Korkusuz Kurt S (der), *Metalaşma ve İktidarın Bas-kısındaki Üniversite*, İstanbul: SAV Yayınları, 121-142.
- Özsoy S (2012). Eğitimde Neoliberalizm Karşısı Söylem Ne Kadar Antikapitalist? *Eğitim Bilim Toplum*, 10(38), 33-71.
- Rikowski G (2011). Marksist Eğitim Kuramı ve Radikal Pedagoji. İstanbul: Kalkedon Yayınları
- Savran S (2008). Kod Adı Küreselleşme: 21. Yüzyılda Emperyalizm. İstanbul: Yordam yayınları.
- Sennett R (2010). Karakter Aşınması. Ayrıntı Yayınları, 4. Baskı.
- Sofiris P (2012). Theorizing the Entrepreneurial University: Open Questions and Possible Answers. *Journal for Critical Education Policy Studies* 10(1). <http://www.jceps.com/?pageID=article&articleID=244>. Son erişim tarihi, 01.04.2013.
- Sözmen E Y (2011). SEM'lerin Sorunları ve Çözüm Önerileri. 10 Aralık 2011 tarihinde

- Boğaziçi Üniversitesi'nde düzenlenen Türkiye Üniversiteler Sürekli Eğitim Merkezleri (TÜSEM) Konseyi üçüncü Genel Kurul Toplantısında yapılan sunum. http://www.tusemkonseyi.org.tr/EGITIM_VE_BELGELERIN_STANDARDIZASYONU_TUSEM.pdf. Son erişim tarihi, 14.03.2013.
- Timur T (2000). Toplumsal Değişme ve Üniversiteler. Ankara: İmge Kitabevi.
- TÜSEM (Türkiye Üniversiteler Sürekli Eğitim Merkezi) (2011). Türkiye Üniversiteler Sürekli Eğitim Merkezi Konseyi Yönergesi. <http://www.tusemkonseyi.org.tr>
- TÜSEM (Türkiye Üniversiteler Sürekli Eğitim Merkezi) (2011). Türkiye Üniversiteler Sürekli Eğitim Merkezleri Terimler Sözlüğü, Belge Tanımları ve İşleyiş Esasları. <http://www.tusemkonseyi.org.tr>
- TÜSİAD (1994). Dünya'da Yükseköğretim, Bilim ve Teknoloji. İstanbul TÜSİAD yayınları.
- TÜSİAD (2006). Eğitim ve Sürdürülebilir Büyüme. Büyüme Stratejileri Dizisi. No: 7.
- TÜSİAD (2008). Türkiye'de Yükseköğretim: Eğilimler Sorunlar ve Fırsatlar. TÜSİAD-T/-2008-10/473.
- Ulutürk S ve Dane K (2011) Yükseköğretimin Finansmanı; Neoliberal Dönüşüm ve Türkiye. İçinde Ercan F ve Korkusuz Kurt S (der), Metalaşma ve İktidarın Baskısındaki Üniversite, İstanbul: SAV Yayınları, 413-438.
- Uzunyayla F ve Ercan F (2008). Türkiye'de Eğitim Sistemine Yönelik Yeni Talepler ve Yeni Aktörlere Sınıfsal Bakış. İçinde: Akyol S vd. (der), Türkiye'de Üniversite Sistemi ve Dönüşümü Sempozyumu: Dönüştürülen Üniversiteler ve Eğitim Sistemimiz.
- Ünal L I (2006). "Yaşam Boyu Öğrenme": Müebbet Mahkumiyet mi? Ölçü Dergisi, Sayı: 12, Ekim, TMMOB Yayınları.
- Ünal L I (2006). Yükseköğretim Finansmanı: Neoliberal "Çözüm ve Tehditler. İçinde Ercan F ve Korkusuz Kurt S (der), Metalaşma ve İktidarın Baskısındaki Üniversite, İstanbul: SAV Yayınları, 93-120.
- YÖK (2006). Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi. Ankara
- YÖK (2010). Yükseköğretimde Yeniden Yapılanma: 66 Soruda Bologna Süreci Uygulamaları. Ankara
- YÖK (2012a). Yeni Bir Yükseköğretim Yasasına Doğru.(14.09.2012) www.yok.gov.tr
- YÖK (2012b). Yükseköğretim Kanun Taslağı. (05.11.2012) www.yok.gov.tr
- YÖK (2013). Yükseköğretim Kanun Taslağı Önerisi. (06.02.2013) www.yok.gov.tr